

STØRRELSE OG UDVIKLING AF FUGLEBESTANDE I DANMARK

Artikel 12 rapportering til Fuglebeskyttelsesdirektivet

Videnskabelig rapport fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi

nr. 176

2015

AARHUS
UNIVERSITET

DCE – NATIONALT CENTER FOR MILJØ OG ENERGI

[Tom side]

STØRRELSE OG UDVIKLING AF FUGLEBESTANDE I DANMARK

Artikel 12 rapportering til Fuglebeskyttelsesdirektivet

Videnskabelig rapport fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi

nr. 176

2015

Stefan Pihl¹

Jesper R. Fredshavn²

¹ Konsulentfirmaet Stefan Pihl

² Aarhus Universitet, DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi

AARHUS
UNIVERSITET

DCE – NATIONALT CENTER FOR MILJØ OG ENERGI

Datablad

Serietitel og nummer: Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 176

Titel: Størrelse og udvikling af fuglebestande i Danmark
Undertitel: Artikel 12 rapportering til Fuglebeskyttelsesdirektivet

Forfattere: Stefan Pihl¹ & Jesper R. Fredshavn²
Institutioner: ¹Konsulentfirmaet Stefan Pihl & ²Aarhus Universitet, DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi

Udgiver: Aarhus Universitet, DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi ©
URL: <http://dce.au.dk>

Udgivelsesår: December 2015
Redaktion afsluttet: December 2015

Faglig kommentering: Thomas Eske Holm
Kvalitetssikring, DCE: Susanne Boutrup

Finansiel støtte: Naturstyrelsen

Bedes citeret: Pihl, S. & Fredshavn, J.R. 2015. Størrelse og udvikling af fuglebestande i Danmark. Artikel 12 rapportering til Fuglebeskyttelsesdirektivet. Aarhus Universitet, DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi, 44 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 176
<http://dce2.au.dk/pub/SR176.pdf>

Gengivelse tilladt med tydelig kildeangivelse

Sammenfatning: Danmark fremsendte for første gang i 2013 en rapport i form af en database til EU-kommissionen i medfør af Fuglebeskyttelsesdirektivets Artikel 12. Rapporteringen er landsdækkende for perioden 2008-2012, og beskriver status og udvikling for alle danske fuglearter på Fuglebeskyttelsesdirektivets lister, herunder ynglefugle og rastende og overvintrende fugle. Formålet med denne rapport er at skabe et overblik over den danske Artikel 12-rapportering, svarende til det overblik, der blev givet med DCE-rapport SR98 "Bevaringsstatus for naturtyper og arter", i medfør af Habitatdirektivets Artikel 17. Det er Naturstyrelsen, Miljøministeriet, der er ansvarlig for den danske Artikel 12 rapportering, og DCE har bistået med det faglige grundlag for vurderingerne.

Emneord: Habitatdirektivet, Artikel 12

Layout: Grafisk Værksted, AU-Silkeborg
Foto forside: Sort sol. Foto: J. Frikke.

ISBN: 978-87-7156-184-5
ISSN (elektronisk): 2244-9981

Sideantal: 44

Internetversion: Rapporten er tilgængelig i elektronisk format (pdf) som
<http://dce2.au.dk/pub/SR176.pdf>

Indhold

Forord	5
Introduktion	6
1 Ænder	6
2 Lappedykkere og andre vandfugle	11
3 Rovfugle	14
4 Hønefugle, vandhøns og trane	16
5 Måger, terner og alkefugle	18
6 Vadefugle	21
7 Duer, spætter, ugler mm	24
8 Spurvefugle I	27
9 Spurvefugle II	30
10 Spurvefugle III	33
11 Spurvefugle IV	35
12 Spurvefugle V	37
13 Overvintrende vandfugle	40
14 Referencer	44

[Tom side]

Forord

EU-kommissionen har for første gang opstillet et rapporteringskrav til medlemslandene i medfør af Fuglebeskyttelsesdirektivets Artikel 12. Rapporteringen dækker perioden 2008-2012. Den danske Artikel 12-rapport blev i form af en database fremsendt til EU-kommissionen i december 2013. Afrapporteringen af fuglearterne er landsdækkende og omhandler 37 trækfugle og 197 ynglefugle, herunder alle danske arter på Fuglebeskyttelsesdirektivets lister. Medlemslandenes rapporter er tilgængelige på EU-kommissionens hjemmeside, men ud fra databasernes resultater er det vanskeligt at få et overblik over rapporteringen. Formålet med denne rapport er derfor at skabe et overblik over resultaterne af den danske Artikel 12-rapportering, svarende til det overblik, der blev givet med DCE-rapport SR98 "Bevaringsstatus for naturtyper og arter", af den tilsvarende danske rapportering i medfør af Habitatdirektivets Artikel 17 (Fredshavn m.fl. 2014).

Lars Dinesen fra Naturstyrelsen har været ansvarlig for den danske Artikel 12 rapportering, og initiativtager til denne rapport, hvor han har bistået med værdifuld indsigt i gruppering og omtale af fuglene. Knud Flensted og Nathia Brandtberg, begge DOF, har bidraget med nyttig viden og datagrundlag for en stor del af arterne uden for NOVANAs overvågningsprogram.

Det er Naturstyrelsen, Miljø- og Fødevareministeriet, der er ansvarlig for den danske Artikel 12 rapportering, og DCE har bistået med det faglige grundlag for vurderingerne. Datagrundlaget for rapporten har DCE, Aarhus Universitet udarbejdet, dels på grundlag af data fra det nationale overvågningsprogram NOVANA og dels ud fra oplysninger fra DOF-basen stillet til rådighed af Dansk Ornitologisk Forening.

Introduktion

EU-kommissionen har ændret rapporteringsform af arter på Fuglebeskyttelsesdirektivet (Artikel 12 rapporteringen), så den falder i tråd med afrapportering af arter på Habitatdirektivet (Artikel 17 afrapportering). Naturstyrelsen fremsendte i marts 2014 den nationale EU rapportering om fugle til EU Kommissionen i medfør af Fuglebeskyttelsesdirektivets artikel 12. Rapporteringen blev til på baggrund af et samarbejde mellem Naturstyrelsen, DCE ved Aarhus Universitet og Dansk Ornitologisk Forening (DOF).

I alt er der for Danmark indrapporteret 197 arter ynglefugle og 37 arter rastende og overvintrende fugle. Af de 197 ynglefuglearter dækker data fra NOVANA-overvågningen de 39 arter, der optræder på Fuglebeskyttelsesdirektivets Bilag 1 (særligt beskyttede arter) foruden de rastende og overvintrende fugle. Resultaterne er publiceret i DCE-rapporten SR49: Fugle 2004-2011, NOVANA (Pihl m.fl. 2013), der udgør DCE's faglige grundlag for Artikel 12 rapporteringen. For de 158 fuglearter, der ikke er dækket af NOVANA-overvågningen, er benyttet data fra DOFbasen, DOF's punkttællinger, DOF projekt om truede og sjældne ynglefugle (DATSY), Caretaker projektet og DOF Atlasprojekter (Dybbro 1976, Grell 1998). DCE har kvalitets-sikret data hvor relevant, og Naturstyrelsen er den ansvarlige myndighed overfor EU-kommissionen.

I denne rapport er ynglefuglene beskrevet i kapitlerne 1-12, hvor kapitel 13 udelukkende omhandler de overvintrende vandfugle. Der er i flere tilfælde overlap, således at overvintrende vandfugle også kan optræde som ynglefugle, fx nogle arter af ænder og gæs.

Status og udvikling i arternes bestandsstørrelser

I NOVANA-overvågningen foretages dels en intensiv overvågning af ynglefuglearter baseret på registreringer af Naturstyrelsens medarbejdere o.a., hvor bestandsstørrelsen opgøres i form af fuldstændige optællinger, og dels en ekstensiv overvågning, hvor arternes udbredelse registreres, og i det omfang det er muligt, omsættes ændringer i udbredelse til anslåede ændringer i bestandsstørrelse. Tilsvarende opgøres bestandsestimater for de overvintrende vandfugle af DCE, Aarhus Universitet. Udviklingen i bestandsstørrelse for perioderne 1999-2011 og perioden 1980-2011 dokumenteres i det omfang, der er data hertil.

Bestandstallene i Artikel 12 rapporten er baseret på opgørelsen i 2011 eller så tæt herpå som muligt, og skønnede bestandstal skal opfattes som minimumstal. For de 158 fuglearter, der ikke er omfattet af NOVANA overvågningen er resultaterne baseret på en kontrakt med Dansk Ornitologisk Forening (DOF). Bestandstallene for ynglefugle er opgivet i antal ynglepar. Foruden bestandstallene er angivet trend for bestandsudviklingen i hhv. den korte periode fra 1999-2011, og den lange periode fra 1980-2011. Stabile bestande er her defineret som en bestandsudvikling, hvor bestandstallene i perioden højst svinger mellem - 20 % til +25 %. Fremgang i perioden er således defineret som en stigning på minimum 25 %, og tilbagegang er bestandstal, der er gået minimum 20 % tilbage i perioden. Frem- og tilbagegange er angivet ved en faktor, der multipliceret med udgangsbestanden i hhv 1999 eller 1980, angiver hvor meget bestanden er gået frem eller tilbage. Er fremgangen fx en faktor 0,5-1,0 betyder det at fx toppet skallesluger, der i 2011

havde en bestand på 3.100 ynglepar, har oplevet en fremgang på 0,5-1 gange udgangsbestanden i 1999, og dermed næsten er blevet fordoblet i den pågældende periode. Tilsvarende betyder en tilbagegang på 0,2-0,3 at tilbagegangen udgør 20-30 % af udgangsbestanden i 1999, således at gravand, der i 2011 havde en bestand på 1.500 ynglepar, altså oprindeligt i 1999 har haft en bestand på 1.875-2.100 ynglepar

Status og udvikling i ynglefuglenes udbredelse

Til vurdering af ynglefuglenes aktuelle udbredelse benyttes registreringer af arternes seneste ynglefund. Trend i udbredelsen er baseret på registreringer i 5x5 km kvadrater fra DOF Atlas projekter samt DOFbasen for alle arter.

Arbejdsgruppe

Tilvejebringelse af analyser af bestands opgørelser og udvikling m.m. til brug for Naturstyrelsens EU fugle rapportering har været bistået af en faglig arbejdsgruppe bestående af:

Lars Dinesen, Naturstyrelsen

Louise Nabe-Nielsen, Naturstyrelsen

Knud Flensted, Dansk Ornitologisk Forening

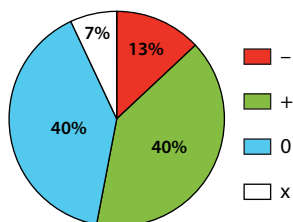
Nathia Brandtberg, Dansk Ornitologisk Forening

Stefan Pihl, DCE, Aarhus Universitet

Jesper Bladt, DCE, Aarhus Universitet

Jesper Fredshavn, DCE, Aarhus Universitet.

1 Ænder

Figur 1. Procentvis fordeling i bestandsudviklingen 1999-2011. Farvekoderne svarer til Tabel 1.1

Tabel 1.1. Bestandsstørrelser og udviklingstrends i den korte periode 1999-2011 og den lange periode 1980-2011. I kolonnen Trend er fremgang og tilbagegang vist med hhv. "+" (grøn) og "-" (rød). Faktor angiver at bestanden er denne faktor større eller mindre end udgangsbestanden ved periodens start. Er bestanden stabil eller fluktuerende er det vist med "0" (blå) og "F" (gul). "-" angiver at bestanden er ukendt og "x" at trend er ukendt.

Dansk navn	Videnskabeligt navn	2011	1999-2011		1980-2011	
		Bestand	Trend	Faktor	Trend	Faktor
Edderfugl	<i>Somateria mollissima</i>	23.000	0		+	1 - 10
Gråand	<i>Anas platyrhynchos platyrhynchos</i>	20.000	0		0	
Toppet skallesluger	<i>Mergus serrator</i>	3.100	+	0,5 - 1	-	0,3 - 0,5
Gravand	<i>Tadorna tadorna</i>	1.500	-	0,2 - 0,3	-	0,5 - 1
Troldand	<i>Aythya fuligula</i>	900	0		+	0,3 - 0,5
Skeand	<i>Anas clypeata</i>	800	0		+	0,3 - 0,5
Knarand	<i>Anas strepera strepera</i>	500	+	0,5 - 1	+	1 - 10
Taffeland	<i>Aythya ferina</i>	280	-	0,2 - 0,3	-	0,5 - 1
Atlingand	<i>Anas querquedula</i>	150	+	0,5 - 1	-	0,3 - 0,5
Hvinand	<i>Bucephala clangula</i>	100	+	0,5 - 1	+	100 - 1000
Stor skallesluger	<i>Mergus merganser merganser</i>	66	+	0,5 - 1	+	1 - 10
Krikand	<i>Anas crecca crecca</i>	50	0		-	0,5 - 1
Spidsand	<i>Anas acuta</i>	25	0		-	0,5 - 1
Rødhovedet and	<i>Netta rufina</i>	8	+	1 - 10	+	1 - 10
Pibeand	<i>Anas penelope</i>	-	x		x	

Gruppen af svømmeænder består af pibeand, krikand, atlingand, gråand, knarand, spidsand og skeand. Gravand og rødhovedet and henregnes normalt også til denne gruppe. Frem og tilbagegange er nogenlunde ligeligt repræsenteret i denne gruppe i perioden efter 1980. Blandt svømmeænderne er det alene knarand, som har været i konstant fremgang. . Knarand har i perioden efter 1980 fået udbygget ynglebestanden og er nu den tredjetalrigste af de egentlige svømmeænder efter gråand og skeand. Knarand blev første gang med sikkerhed registreret som dansk ynglefugl i 1933, og bestanden er siden vokset gradvist. I 1978-81 blev der optalt 53-87 par på ca. 50 lokaliteter, mens dette tal var steget til 178-298 par på 121 lokaliteter i 1993-96. Gravand er gået jævnt tilbage efter 1980, mens rødhovedet and er vendt tilbage som dansk ynglefugl efter at være forsvundet i en årrække.

De små dykænder, der yngler i Danmark, omfatter taffeland, troldand og hvinand. For disse arter synes frem- og tilbagegangene ligeligt fordelt. Eksempelvis har hvinand fortsat sin fremgang gennem hele perioden efter 1980 og taffeland har fortsat tilbagegangen.

Knarand. Foto: Peter Bundgaard.

Havdykænderne omfatter edderfugl samt toppet- og stor skallesluger. Ynglebestanden af edderfugl har i Østersøområdet været i tilbagegang fra 1990 efter en længere periode med konstant fremgang. I Danmark er arten gået frem i den lange periode efter 1980 og har holdt sig stabil efter 2000. Toppet skallesluger har med en bestand anslået til 3.100 par formentlig været stabil i antal, mens stor skallesluger er gået frem.

Tabel 1.2. Ændringer i udbredelse i perioderne 1999-2011 og 1980-2011. De samme symboler og farvekoder er benyttet som ved trends i bestandsstørrelser (se Tabel 1.1)

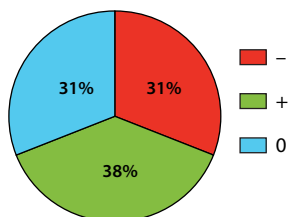
Dansk navn	Videnskabeligt navn	1999- 2011	1980- 2011
Edderfugl	<i>Somateria mollissima</i>	0	+
Gråand	<i>Anas platyrhynchos platyrhynchos</i>	0	0
Toppet skallesluger	<i>Mergus serrator</i>	-	-
Gravand	<i>Tadorna tadorna</i>	0	0
Troldand	<i>Aythya fuligula</i>	-	+
Skeand	<i>Anas clypeata</i>	-	-
Knarand	<i>Anas strepera strepera</i>	+	+
Taffeland	<i>Aythya ferina</i>	-	-
Atlingand	<i>Anas querquedula</i>	-	-
Hvinand	<i>Bucephala clangula</i>	+	+
Stor skallesluger	<i>Mergus merganser merganser</i>	+	+
Krikand	<i>Anas crecca crecca</i>	-	-
Spidsand	<i>Anas acuta</i>	-	-
Rødhovedet and	<i>Netta rufina</i>	x	-
Pibeand	<i>Anas penelope</i>	-	+

Edderfugle. Foto: John Frikke.

Mens bestandsfremgange for ænderne er i overtal, har de haft sværere ved at fastholde deres udbredelse i Danmark. Dykænderne har som gruppe klarer sig bedre, mens der er tilbagegang for de fleste arter i gruppen af svømmeænder i den korte periode. Knarand er også her eksempel på det modsatte, idet arten har øget sin udbredelse i Danmark markant. Edderfugl har ligeledes øget sin udbredelse, idet fuglene har spredt sig ud til en række øer i den sydlige del af landet, og arten er nu mindre koncentreret i meget store kolonier end tidligere.

2 Lappedykkere og andre vandfugle

Figur 2. Procentvis fordeling i bestandsudviklingen 1999-2011. Farvekoderne svarer til Tabel 1.1

Denne gruppe er meget divers og består ud over fire arter lappedykkere af skarv, to hejrearter, hvid stork, en ibisart (skestork) og fire arter svaner og gæs.

Ynglefuglene i denne gruppe har som helhed klaret sig fint set i det lange perspektiv fra 1980. Det er blot hvid stork og toppet lappedykker, som er gået antalsmæssigt tilbage, mens de øvrige arter enten har holdt sig på et stabilt niveau eller er gået frem. Sorthalset lappedykker forekommer oftest i søer med hættemågekolonier, og med hættemågernes markante tilbagegang var det ventet, at sorthalset lappedykker havde lidt samme skæbne, men det har ikke været tilfældet. Måske fordi sorthalset lappedykker også ses som pionerart i nyskabte og genoprettede søer, og her har arten muligvis fundet passende yngleområder.

Tabel 2.1. Bestandsstørrelser og udviklingstrends i den korte periode 1999-2011 og den lange periode 1980-2011. Symboler og farvekoder som i Tabel 1.1

Dansk navn	Videnskabeligt navn	2011	1999-2011		1980-2011	
		Bestand	Trend	Faktor	Trend	Faktor
Skarv	<i>Phalacrocorax carbo sinensis</i>	32.548	-	0,3 - 0,5	+	10 - 100
Grågås	<i>Anser anser</i>	11.000	+	1 - 10	+	1 - 10
Fiskehejre	<i>Ardea cinerea cinerea</i>	4.200	-	0,2 - 0,3	+	0,5 - 1
Knopsvane	<i>Cygnus olor</i>	3.600	-	0,2 - 0,3	0	
Toppet lappedykker	<i>Podiceps cristatus cristatus</i>	3.500	0		-	0,3 - 0,5
Bramgås	<i>Branta leucopsis</i>	2.000	+	10 - 100	+	100 - 1000
Lille lappedykker	<i>Tachybaptus ruficollis ruficollis</i>	1.700	0		0	
Gråstrubet lappedykker	<i>Podiceps grisegena grisegena</i>	1.400	+	0,5 - 1	+	0,3 - 0,5
Rørdrum	<i>Botaurus stellaris stellaris</i>	300	+	0,3 - 0,5	+	10 - 100
Sorthalset lappedykker	<i>Podiceps nigricollis nigricollis</i>	250	0		+	1 - 10
Skestork	<i>Platalea leucorodia leucorodia</i>	101	+	10 - 100	+	10 - 100
Canadagås	<i>Branta canadensis</i>	25	0		0	
Hvid Stork	<i>Ciconia ciconia ciconia</i>	1	-	0,5 - 1	-	0,5 - 1

Skestork genindvandrede til Danmark i 1996, hvor arten blev truffet i forholdsvis store antal på en række jyske lokaliteter. Fuglene var blevet forstyrret i flere hollandske ynglekolonier og udvandrede efterfølgende i stor stil. Skestorkene har øjensynligt fundet sig godt tilrette herhjemme, og i den efterfølgende periode er ynglebestanden vokset jævnt, så den nu udgør over 100 par.

I den korte periode efter 2000 er der lidt flere bestandstilbagegange. Skarvens tilbagegang som ynglefugl er efter en markant fremgang igennem 1980'erne og 1990'erne velkendt, men også fiskehejre og knopsvane har gennemgået mindre tilbagegange. Dette skal dog ses i lyset af at knopsvane har haft en stabil ynglebestand i den lange periode efter 1980 og fiskehejre er gået frem. I den korte periode har antallet af sorthalsede lappedykkere holdt sig konstant.

Skestork i Værnengene. Foto: Peter Bundgaard

Yngleudbredelsen for arterne i denne gruppe er stabil eller stigende, og den eneste art, der har indskrænket udbredelsesområdet i perioden efter 1980, er hvid stork. Fire arter har ligget på et stabilt niveau, mens otte arter er gået frem. Blandt de otte arter er skestork, som, da den vendte tilbage efter 27 års fravær, slog sig ned i Limfjorden og senere har spredt sig til Ringkøbing Fjord og Vadehavet. Besøg af skestørke i andre danske områder tyder på, at arten vil kunne fortsætte ekspansionen i Danmark. I den korte periode efter 2000 har udbredelserne været stabile eller i fremgang bl.a. for sorthalset lap-pedykker. Eneste tilbagegang, som er registreret blandt de mere talrige arter, er for fiskehejre.

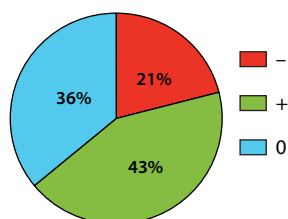
Tabel 2.2. Ændringer i udbredelse i perioderne 1999-2011 og 1980-2011. De samme symboler og farvekoder er benyttet som ved trends i bestandsstørrelser (se Tabel 1.1)

Dansk navn	Videnskabeligt navn	1999- 2011	1980- 2011
Skarv	<i>Phalacrocorax carbo sinensis</i>	0	+
Grågås	<i>Anser anser</i>	0	+
Fiskehejre	<i>Ardea cinerea cinerea</i>	-	+
Knopsvane	<i>Cygnus olor</i>	0	0
Toppet lappedykker	<i>Podiceps cristatus cristatus</i>	0	0
Bramgås	<i>Branta leucopsis</i>	+	0
Lille lappedykker	<i>Tachybaptus ruficollis ruficollis</i>	0	0
Gråstrubet lappedykker	<i>Podiceps grisegena grisegena</i>	+	+
Rørdrum	<i>Botaurus stellaris stellaris</i>	+	+
Sorthalset lappedykker	<i>Podiceps nigricollis nigricollis</i>	+	+
Skestork	<i>Platalea leucorodia leucorodia</i>	+	+
Canadagås	<i>Branta canadensis</i>	-	+
Hvid Stork	<i>Ciconia ciconia ciconia</i>	-	-

Sorthalset lappedykker i Skjern Enge. Foto: Peter Bundgaard

3 Rovfugle

Figur 3. Procentvis fordeling i bestandsudviklingen 1999-2011. Farvekoderne svarer til Tabel 1.1.

Der er blevet indrapporteret oplysninger om 14 arter rovfugle til EU, men det er strengt taget kun de 13, som er regelmæssige ynglefugle i Danmark. Blå kærhøg har godt nok ynglet i flere områder i Vest- og Sønderjylland i begyndelsen af 1990'erne, men det er ikke lykkedes for arten at etablere sig som regelmæssig ynglefugl i Danmark.

Set over den lange periode fra 1980 er det alene duehøg og hedehøg, hvis bestande er gået tilbage, mens de øvrige arter enten har holdt sig på et stabilt niveau eller er gået frem, og rovfuglene må som helhed siges, at have klaret sig godt. Tilbagegangen for duehøg skal ses i sammenhæng med en fremgang for arten efter fredningen af rovfugle i 1967, og derfor overraskende. Holland er et langt mere industrialiseret og tæt befolket land end Danmark, men i Holland er duehøgebestanden ikke desto mindre meget tættere end i Danmark. En anden art, som har større og tættere ynglebestande i vore nabolande er lærkefalk. Denne art er godt nok gået frem siden 1980, men bestanden er stadig meget lille, og det indrapporterede antal ynglear for lærkefalk var 17. Det danske mosaiklandskab med marker, søer, skove og enge passer godt til lærkefalk, men det er på trods af dette, ikke lykkedes arten at opbygge en livskraftig bestand. Listen af ynglende rovfugle i Danmark er øget med to arter i perioden efter 1980, idet havørn vendte tilbage med to succesfulde par i 1996 og har siden spredt sig over hele landet. Kongeørn er ikke tidligere kendt som ynglefugl i Danmark, men et par slog sig ned i Lille Vildmose i 1997 og fik med sikkerhed unger på vingerne i 1999.

I den korte periode efter 2000 er der bestandstilbagegange for de mere talrige arter spurvehøg og tårnfalk. Dette er dog blot mindre tilbagegange, således at arterne overordnet har været stabile eller haft fremgang i den lange periode efter 1980.

Tabel 3.1. Bestandsstørrelser og udviklingstrends i den korte periode 1999-2011 og den lange periode 1980-2011. Symboler og farvekoder som i Tabel 1.1

Dansk navn	Videnskabeligt navn	2011	1999-2011		1980-2011	
		Bestand	Trend	Faktor	Trend	Faktor
Musvåge	<i>Buteo buteo</i>	5.000	0		+	0,5 - 1
Spurvehøg	<i>Accipiter nisus nisus</i>	2.100	-	0,3 - 0,5	0	
Tårnfalk	<i>Falco tinnunculus</i>	1.500	-	0,3 - 0,5	+	0,3 - 0,5
Hvæpsevåge	<i>Pernis apivorus</i>	650	0		0	
Rørhøg	<i>Circus aeruginosus</i>	650	0		+	1 - 10
Duehøg	<i>Accipiter gentilis gentilis</i>	270	-	0,5 - 1	-	0,3 - 0,5
Rød glente	<i>Milvus milvus</i>	100	+	1 - 10	+	1 - 10
Havørn	<i>Haliaeetus albicilla</i>	38	+	1 - 10	+	10 - 100
Hedehøg	<i>Circus pygargus</i>	22	0		-	0,5 - 1
Lærkefalk	<i>Falco subbuteo</i>	17	+	0,5 - 1	+	1 - 10
Vandrefalk	<i>Falco peregrinus peregrinus</i>	4	+	1 - 10		0 - 0
Fiskeørn	<i>Pandion haliaetus</i>	3	+	0,3 - 0,5	+	0,3 - 0,5
Kongeørn	<i>Aquila chrysaetos</i>	2	+	1 - 10	+	1 - 10
Blå kærhøg	<i>Circus cyaneus</i>	-	0		0	

Gruppen af rovfugle har med hensyn til ændringer i udbredelse klaret sig særdeles godt, og der er ingen arter, der er gået tilbage i perioden efter 1980. For de fire talrigeste rovfuglearter i Danmark, musvåge, spurvehøg, tårnfalk og hvepsevåge, har udbredelsen ligget på et stabilt niveau, mens den for de øvrige arter er ekspanderet. Bortset fra blå kærhøg, er eneste tilbagegang, som er konstateret blandt rovfuglene i den korte periode efter 2000, duehøg, og artens antalsmæssige tilbagegang falder således sammen med en indskrænkning af udbredelsesområdet. Lærkefalk er gået frem i såvel den lange som den korte periode.

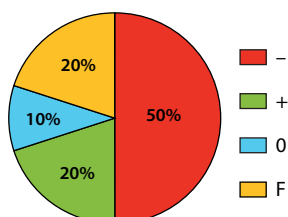
Tabel 3.2. Ændringer i udbredelse i perioderne 1999-2011 og 1980-2011. De samme symboler og farvekoder er benyttet som ved trends i bestandsstørrelser (se Tabel 1.1)

Dansk navn	Videnskabeligt navn	1999-2011	1980-2011
Musvåge	<i>Buteo buteo</i>	0	0
Spurvehøg	<i>Accipiter nisus nisus</i>	0	0
Tårnfalk	<i>Falco tinnunculus</i>	0	0
Hvepsevåge	<i>Pernis apivorus</i>	0	0
Rørhøg	<i>Circus aeruginosus</i>	0	+
Duehøg	<i>Accipiter gentilis gentilis</i>	-	+
Rød glente	<i>Milvus milvus</i>	+	+
Havørn	<i>Haliaeetus albicilla</i>	+	x
Hedehøg	<i>Circus pygargus</i>	0	+
Lærkefalk	<i>Falco subbuteo</i>	+	+
Vandrefalk	<i>Falco peregrinus peregrinus</i>		+
Fiskeørn	<i>Pandion haliaetus</i>	+	+
Kongeørn	<i>Aquila chrysaetos</i>		
Blå kærhøg	<i>Circus cyaneus</i>	-	

Lærkefalk. Foto: B. Frikke.

4 Hønsfugle, vandhøns og trane

Figur 4. Procentvis fordeling i bestandsudviklingen 1999-2011. Farvekoderne svarer til Tabel 1.1.

Denne gruppe består af fire arter hønsfugle, fem arter vandhøns og trane. Blandt hønsfuglene er fasan ikke hjemmehørende i Danmark, men stammer udelukkende fra udsætninger af fugle som oprindeligt kommer fra Asien. Urfugl yngler ikke længere her i landet, og der er således kun to hønsfugle tilbage blandt de danske ynglefugle heraf er en ukendt del af bestanden af agerhøne baseret på udsætninger.

Billedet for bestandsudviklingen efter 1980 er broget for denne gruppe fugle, og der er næsten lige mange frem- og tilbagegange i bestandene set over den lange periode. En af de arter, som er gået meget frem i perioden, er trane. I 1980 var der ganske få tranepar fordelt på nogle hedemoser i Nordjylland, men op igennem 1990'erne spredte fuglene sig først til Bornholm og senere til landets øvrige dele, så der i dag er langt over 100 par traner i Danmark. Vagtrel er en anden art, som er gået frem. De danske vagtler er eksploderet i antal i perioden, og det fremgår af tabellen, at der er tale om en tilvækst på 10-100 gange. I hvilket omfang fuglene yngler, er dog uklart. Plettet rørvagtrel hører til de relativt få fuglearter, der fluktuerer i antal fra år til år. Fuglene yngler i våde enge og sumpområder og registreres typisk i to perioder af året med det første hold i april måned. Omkring 1. juli dukker der så en anden bølge af fugle op, som visse år kan være mere talrig end den første bølge. Set over den lange periode fra 1980 vurderes arten som antalsmæssigt stabil, men som nævnt med meget store årlige svingninger.

I den korte periode efter 2000 dominerer tilbagegangene, og det er blot trane og vagtrel, der kan vise fremgang, mens engsnarre og plettet rørvagtrel har fluktueret i antal.

Tabel 4.1. Bestandsstørrelser og udviklingstrends i den korte periode 1999-2011 og den lange periode 1980-2011. Symboler og farvekoder som i Tabel 1.1.

Dansk navn	Videnskabeligt navn	2011	1999-2011		1980-2011	
		Bestand	Trend	Faktor	Trend	Faktor
Fasan	<i>Phasianus colchicus</i>	110.000	0		-	0,2 - 0,3
Blishøne	<i>Fulica atra atra</i>	6.800	-	0,5 - 1	0	
Agerhøne	<i>Perdix perdix all others</i>	6.000	-	0,3 - 0,5	-	0,3 - 0,5
Grønbenet rørhøne	<i>Gallinula chloropus chloropus</i>	3.600	-	0,2 - 0,3	-	0,3 - 0,5
Vagtrel	<i>Coturnix coturnix</i>	1.830	+	1 - 10	+	10 - 100
Vandrikse	<i>Rallus aquaticus aquaticus</i>	1.100	-	0,3 - 0,5	0	
Engsnarre	<i>Crex crex</i>	150	F	0 - 0	+	1 - 10
Trane	<i>Grus grus grus</i>	114	+	1 - 10	+	10 - 100
Plettet rørvagtrel	<i>Porzana porzana</i>	28	F	0 - 0	0	
Urfugl	<i>Tetrao tetrix tetrix</i>	-	-	1 - 1	-	1 - 1

Udviklingen i udbredelse for denne gruppe er mere positiv end bestandsudviklingerne og domineres af stabilitet eller fremgang, når man ser bort fra urfugl, hvor de sidste fugle blev registreret i Danmark i 1998. Tranes store bestandstilvækst er reflekteret i en udvidelse af udbredelsesområdet set både over den lange og korte periode. Som følge af de fluktuerende antal for plettet rørvagtrel og engsnarre i den korte periode efter 2000 har også udbredelsen fluktueret for disse arter.

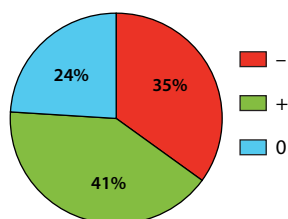
Trane. Foto: John Frikke.

Arter med en landsdækkende udbredelse vil ofte kunne gennemgå en tilbagegang i antal, uden det slår igennem på udbredelsen. Blishøne, grønbenet rørhøne og agerhøne er eksempler på dette forhold.

Tabel 4.2. Ændringer i udbredelse i perioderne 1999-2011 og 1980-2011. De samme symboler og farvekoder er benyttet som ved trends i bestandsstørrelser (se Tabel 1.1)

Dansk navn	Videnskabeligt navn	1999- 2011	1980- 2011
Fasan	<i>Phasianus colchicus</i>	0	0
Blishøne	<i>Fulica atra atra</i>	0	0
Agerhøne	<i>Perdix perdix all others</i>	0	0
Grønbenet rørhøne	<i>Gallinula chloropus chloropus</i>	0	0
Vagtel	<i>Coturnix coturnix</i>	+	+
Vandrikse	<i>Rallus aquaticus aquaticus</i>	0	+
Engsnarre	<i>Crex crex</i>	F	0
Trane	<i>Grus grus grus</i>	+	+
Plettet rørvagtel	<i>Porzana porzana</i>	F	+
Urfugl	<i>Tetrao tetrix tetrix</i>	-	-

5 Måger, terner og alkefugle

Figur 5. Procentvis fordeling i bestandsudviklingen 1999-2011. Farvekoderne svarer til Tabel 1.1.

Med otte arter dominerer måger denne gruppe, og samtidig er mågerne de individmæssigt talrigeste arter i gruppen. Der er endvidere seks arter terner, hvoraf en art, sortterne, hører til moseterterne, foruden tre arter af alkefugle.

Mågerne har klaret sig godt i perioden efter 1980, og blot en enkelt art er gået tilbage i antal. Alkefuglene har ligeledes klaret sig godt, og bestandene for alle tre arter er gået frem. Som modsætning står ternerne, hvor blot én art er gået frem, mens fire arter er gået tilbage, og en art har holdt sig på et stabilt niveau. Eneste mågeart i tilbagegang er hættemåge. Arten yngler fortrinsvis ved søer og moser inde i landet i modsætning til de andre talrige måger, som alle yngler ude ved kysten. Hættemåge er gået støt tilbage igennem hele perioden, og der er i dag kun 40 % af det antal ynglefugle, der var i begyndelsen af 1980'erne. Den eneste terne, som er gået frem i antal, er splitterne. Fremgangen i Danmark er dog lokal, og arten er som helhed gået tilbage i Nordeuropa. Fuglene er koncentreret i nogle få men ofte meget store kolonier, som vagabonderer, alt efter, hvor de bedste føderessourcer findes, og hvor fuglene er i sikkerhed for prædation fra landlevende pattedyr.

Sorthovedet måge har inden for perioden etableret sig som dansk ynglefugl og yngler nu årligt om end fåtalligt spredt over hele landet i kolonier af andre mågearter.

I den korte periode efter 2000 er billedet det samme som i den lange periode bort set fra, at ride er gået tilbage efter 2000, mens arten set over hele årrækken efter 1980 holder sig stabil i antal.

Tabel 5.1. Bestandsstørrelser og udviklingstrends i den korte periode 1999-2011 og den lange periode 1980-2011. Symboler og farvekoder som i Tabel 1.1.

Dansk navn	Videnskabeligt navn	2011	1999-2011		1980-2011	
		Bestand	Trend	Faktor	Trend	Faktor
Hættemåge	<i>Larus ridibundus</i>	80.000	-	0,2 - 0,3	-	0,5 - 1
Sølvmåge	<i>Larus argentatus</i>	65.000	+	0,3 - 0,5	+	1 - 10
Stormmåge	<i>Larus canus</i>	33.000	+	0,3 - 0,5	+	0,5 - 1
Splitterne	<i>Sterna sandvicensis</i>	5.800	+	0,5 - 1	+	0,3 - 0,5
Sildemåge	<i>Larus fuscus intermedius</i>	5.000	+	0,3 - 0,5	+	1 - 10
Havterne	<i>Sterna paradisaea</i>	4.500	-	0,5 - 1	-	0,3 - 0,5
Lomvie	<i>Uria aalge aalge</i>	2.900	0		+	1 - 10
Svartbag	<i>Larus marinus</i>	1.800	0		+	1 - 10
Tejst	<i>Cephus grylle</i>	1.530	+	0,5 - 1	+	1 - 10
Alk	<i>Alca torda</i>	1.300	+	0,5 - 1	+	1 - 10
Fjordterne	<i>Sterna hirundo</i>	425	-	0,3 - 0,5	-	0,3 - 0,5
Dværgterne	<i>Sterna albifrons albifrons</i>	410	0		0	
Ride	<i>Rissa tridactyla</i>	340	-	0,2 - 0,3	0	
Sortterne	<i>Chlidonias niger</i>	53	-	0,2 - 0,3	-	0,5 - 1
Sorthovedet måge	<i>Larus melanocephalus</i>	17	+	1 - 10	+	1 - 10
Dværgmåge	<i>Larus minutus</i>	2	0		0	
Sandterne	<i>Sterna nilotica nilotica</i>	1	-	0,5 - 1	-	0,5 - 1

Udviklingen i udbredelse for måger, terner og alkefugle er mindre positiv end bestandsudviklingerne og udbredelsen er for næsten halvdelen af arterne i tilbagegang. For mågerne og alkefuglene er der overvægt af arter i fremgang, men for ternerne er blot to arter stabile i udbredelse, mens resten er i tilbagegang. Hættemågen er trods en dansk ynglebestand på 80.000 par i 2011 i tilbagegang og splitterne, som antalsmæssigt har været i fremgang, er ligeledes gået tilbage i udbredelse. Det er specielt i den østlige og sydlige del af landet at splitterne har haft svært ved at fastholde ynglekolonierne.

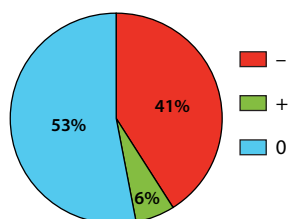
Tabel 5.2. Ændringer i udbredelse i perioderne 1999-2011 og 1980-2011. De samme symboler og farvekoder er benyttet som ved trends i bestandsstørrelser (se Tabel 1.1)

Dansk navn	Videnskabeligt navn	1999-2011	1980-2011
Hættemåge	<i>Larus ridibundus</i>	-	-
Sølvmåge	<i>Larus argentatus</i>	0	+
Stormmåge	<i>Larus canus</i>	-	-
Splitterne	<i>Sterna sandvicensis</i>	-	-
Sildemåge	<i>Larus fuscus intermedius</i>	+	+
Havterne	<i>Sterna paradisaea</i>	0	0
Lomvie	<i>Uria aalge aalge</i>	0	0
Svartbag	<i>Larus marinus</i>	+	+
Tejst	<i>Cepphus grylle</i>	+	+
Alk	<i>Alca torda</i>	-	+
Fjordterne	<i>Sterna hirundo</i>	0	0
Dværgterne	<i>Sterna albifrons albifrons</i>	0	-
Ride	<i>Rissa tridactyla</i>	-	0
Sortterne	<i>Chlidonias niger</i>	0	-
Sorthovedet måge	<i>Larus melanocephalus</i>	+	+
Dværgmåge	<i>Larus minutus</i>	x	-
Sandterne	<i>Sterna nilotica nilotica</i>	F	-

Splitterne på Agger Tange. Foto: Peter Bundgaard.

6 Vadefugle

Figur 6. Procentvis fordeling i bestandsudviklingen 1999-2011. Farvekoderne svarer til Tabel 1.1.

I Danmark yngler 17 arter vadefugle regelmæssigt i enge, strandenge, sandstrande, hedemoser, heder og skov. Fælles for dem alle er, at de foretrækker ekstensivt dyrkede eller uberørte vådområder. Mange af arterne er fåtallige, og kun syv af disse arter har danske ynglebestande på mere end 1.000 par.

Hovedparten af vadefuglene har øjensynlig haft svært ved at opretholde de danske ynglebestande, og blot fire arter, skovsneppe, stor kobbersnepe, stor regnspove og stenvender er gået frem i antal i perioden efter 1980, mens nogle få arter har haft stabile bestande. Blandt arterne i tilbagegang er stor præstekrave og dobbeltbekkasin, som er under pres af vidt forskellige faktorer. Stor præstekrave yngler ved kysterne, og bestanden er gået tilbage parallelt med at menneskers rekreative udnyttelse af kysterne og dermed forstyrrelsestrykket på fuglene er steget markant. Mange har set en stor præstekrave humpe ned ad stranden med hængende vinge tilsyneladende hårdt såret, men i virkeligheden i gang med en afledningsmanøvre af en potentiel trussel. Den har lige kræfter nok til at slippe væk, indtil den pludselig på mirakuløs vis er kommet sig og flyver tilbage hvor den kom fra. For dobbeltbekkasin er tilbagegangen sket parallelt med tab af ynglebiotoper i form af våde enge med vandpytter og tuer, og det er blevet sjældent at høre artens karakteristiske brummen, når den styrtdykker med udspilede halefjer for at markere sit territorium.

I den korte periode efter 2000 er billedet endnu mere udtalt med fremgang alene for tinksmed. Alle øvrige arter af vadefugle har enten haft stabile bestande eller været i tilbagegang. Det er bemærkelsesværdigt, at bestanden for de fire talrigeste arter af vadefugle er gået tilbage, både når man betragter den lange og den korte periode.

Tabel 6.1. Bestandsstørrelser og udviklingstrends i den korte periode 1999-2011 og den lange periode 1980-2011. Symboler og farvekoder som i Tabel 1.1.

Dansk navn	Videnskabeligt navn	2011	1999-2011		1980-2011	
		Bestand	Trend	Faktor	Trend	Faktor
Vibe	<i>Vanellus vanellus</i>	20.000	-	0,3 - 0,5	-	0,5 - 1
Rødben	<i>Tringa totanus</i>	9.000	-	0,2 - 0,3	-	0,5 - 1
Strandskade	<i>Haematopus ostralegus</i>	7.000	-	0,2 - 0,3	-	0,2 - 0,3
Klyde	<i>Recurvirostra avosetta</i>	2.400	-	0,5 - 1	-	0,3 - 0,5
Skovsneppe	<i>Scolopax rusticola</i>	2.000	0		+	0,5 - 1
Stor præstekrave	<i>Charadrius hiaticula</i>	1.500	0		-	0,2 - 0,3
Dobbeltbekkasin	<i>Gallinago gallinago</i>	1.300	-	0,3 - 0,5	-	0,3 - 0,5
Stor kobbersnepe	<i>Limosa limosa limosa</i>	549	0		+	0,3 - 0,5
Storspove	<i>Numenius arquata arquata</i>	330	0		+	1 - 10
Lille præstekrave	<i>Charadrius dubius curonicus</i>	300	0		0	
Engryle (almindelig ryle)	<i>Calidris alpina schinzii</i>	135	-	0,2 - 0,3	-	0,5 - 1
Tinksmed	<i>Tringa glareola</i>	94	+	0,3 - 0,5	0	
Hvidbrystet præstekrave	<i>Charadrius alexandrinus alexandrinus</i>	56	0		F	0 - 0
Brushane	<i>Philomachus pugnax</i>	43	-	0,5 - 1	-	0,5 - 1
Svaleklire	<i>Tringa ochropus</i>	30	0		-	0,2 - 0,3
Stenvender	<i>Arenaria interpres</i>	30	0		+	1 - 10
Hjejle	<i>Pluvialis apricaria</i>	3	0		-	0,5 - 1

Dobbeltbekkasin. Foto: B. Frikke.

Billedet af udviklingen i udbredelse er mindst lige så negativt for denne gruppe som bestandsudviklingerne. I den lange periode efter 1980 er tre arter gået frem, tre har holdt sig stabile mens 11 arter er gået tilbage. I den korte periode er en del af disse tilbagegange øjensynligt bremsset op, og otte arter har holdt sig stabile og otte arter er gået tilbage. Stor præstekrave er trods stabile antal i den korte periode gået tilbage i udbredelse. Dobbeltbekkasinen har formået at opretholde en stabil landsdækkende udbredelse, om end arten har været i tilbagegang i perioden efter 1980.

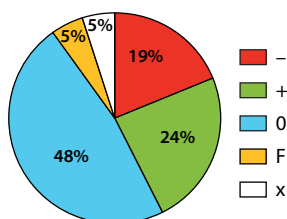
Tabel 6.2. Ændringer i udbredelse i perioderne 1999-2011 og 1980-2011. De samme symboler og farvekoder er benyttet som ved trends i bestandsstørrelser (se Tabel 1.1)

Dansk navn	Videnskabeligt navn	1999- 2011	1980- 2011
Vibe	<i>Vanellus vanellus</i>	0	0
Rødben	<i>Tringa totanus</i>	0	-
Strandskade	<i>Haematopus ostralegus</i>	0	+
Klyde	<i>Recurvirostra avosetta</i>	0	0
Skovsneppe	<i>Scolopax rusticola</i>	-	-
Stor præstekrave	<i>Charadrius hiaticula</i>	-	-
Dobbeltbekkasin	<i>Gallinago gallinago</i>	0	0
Stor kobbersneppe	<i>Limosa limosa limosa</i>	-	-
Storspove	<i>Numenius arquata arquata</i>	-	-
Lille præstekrave	<i>Charadrius dubius curonicus</i>	0	+
Engryle (almindelig ryle)	<i>Calidris alpina schinzii</i>	-	-
Tinksmed	<i>Tringa glareola</i>	0	-
Hvidbrystet præstekrave	<i>Charadrius alexandrinus alexandrinus</i>	0	-
Brushane	<i>Philomachus pugnax</i>	-	-
Svaleklire	<i>Tringa ochropus</i>	-	+
Stenvender	<i>Arenaria interpres</i>	-	-
Hjejle	<i>Pluvialis apricaria</i>	F	-

Stor præstekrave på Harboøre Tange. Foto: Peter Bundgaard.

7 Duer, spætter, ugler mm

Figur 7. Procentvis fordeling i bestandsudviklingen 1999-2011. Farvekoderne svarer til Tabel 1.1.

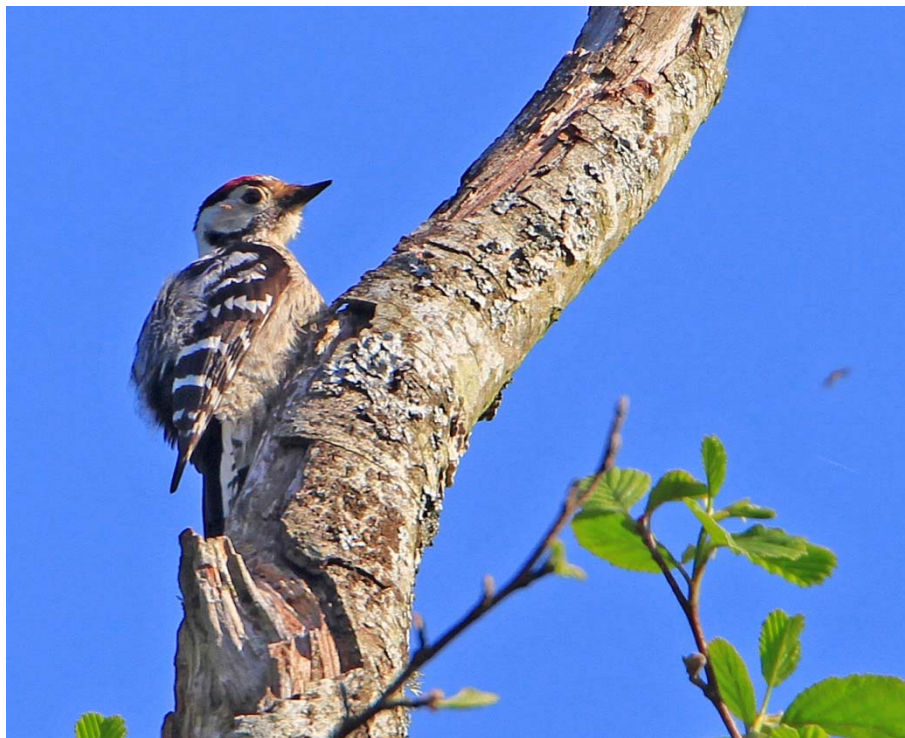
I denne gruppe er der 21 arter fra syv familier, med ugler (7 arter), duer (5 arter) og spætter (5 arter) som de talrigeste familier. Endvidere findes fire familier med hver en enkelt art: Gøg, mursejler, natravn og isfugl. De undslupne tamduer, kaldet klippeduer, som har etableret sig som ynglefugle i Danmark, er dog ikke vurderet, og der er således 20 arter i gruppen, som er dækket af denne analyse. Blandt disse fugle findes to arter, som har etableret sig i 1980'erne. Stor hornugle har opbygget en solid ynglebestand i Jylland fra 1984 efter massive udsætninger af store hornugler i Nordtyskland. Den anden art er perleugle, som har været under indvandring siden 1979. Arten blev i en årrække registreret alene på Bornholm, men er de senere år også begyndt at yngle i Jylland.

Tabel 7.1. Bestandsstørrelser og udviklingstrends i den korte periode 1999-2011 og den lange periode 1980-2011. Symboler og farvekoder som i Tabel 1.1.

Dansk navn	Videnskabeligt navn	2011	1999-2011		1980-2011	
		Bestand	Trend	Faktor	Trend	Faktor
Ringdue	<i>Columba palumbus palumbus</i>	290.000	0		+	0,5 - 1
Klippedue	<i>Columba livia</i>	40.000	x		x	
Stor flagspætte	<i>Dendrocopos major all others</i>	38.500	+	0,3 - 0,5	+	0,3 - 0,5
Tyrkerdue	<i>Streptopelia decaocto</i>	26.000	0		0	
Gøg	<i>Cuculus canorus</i>	17.000	0		-	0,2 - 0,3
Mursejler	<i>Apus apus</i>	15.000	-	0,2 - 0,3	-	0,2 - 0,3
Natugle	<i>Strix aluco</i>	3.100	0		-	0,2 - 0,3
Skovhornugle	<i>Asio otus</i>	2.000	0		+	0,5 - 0
Huldue	<i>Columba oenas</i>	950	0		+	1 - 10
Natravn	<i>Caprimulgus europaeus</i>	550	0		0	
Grønspætte	<i>Picus viridis</i>	320	-	0,5 - 1	-	0,5 - 1
Isfugl	<i>Alcedo atthis</i>	300	0		+	1 - 10
Sortspætte	<i>Dryocopus martius</i>	225	0		+	1 - 10
Turteldue	<i>Streptopelia turtur</i>	100	+	0,5 - 0	0	
Slørugle	<i>Tyto alba</i>	55	+	0,5 - 1	-	0,3 - 0,5
Lille flagspætte	<i>Dendrocopos minor</i>	50	0		+	0,5 - 0
Kirkeugle	<i>Athene noctua</i>	43	-	0,5 - 1	-	0,5 - 1
Stor hornugle	<i>Bubo bubo</i>	39	+	1 - 10	+	10 - 100
Vendehals	<i>Jynx torquilla</i>	30	-	0,3 - 0	-	0,5 - 1
Mosehornugle	<i>Asio flammeus</i>	5	F	0 - 0	0	
Perleugle	<i>Aegolius funereus</i>	3	+	1 - 10	+	1 - 10

Duerne har klaret sig bedst i denne gruppe med to arter på stabilt bestandsniveau og to arter i fremgang efter 1980. Blandt spætterne er tre arter gået frem og to tilbage. Tre ugler opviser en positiv bestandsudvikling, tre en negativ, mens én art har holdt sig stabil. Gøg og mursejler er gået tilbage, isfugl frem, mens natravn har været stabil. Natravn yngler i åbne, sandede fyrreskove, på grænsen mellem skov og hede eller i åbne dele af nåleskovsplantager. Arten har udvist stor stabilitet i yngleantal i perioden efter 1980. Lille flagspætte har efter det første ynglefund i 1964 på Sjælland spredt sig til de østlige landsdele som resultat af en indvandring fra Sverige. I Sønderjylland blev det første ynglefund gjort i 1974, og arten er øjensynligt ved at indtage Danmark fra såvel Sverige som fra Nordtyskland.

Lille flagspætte ved Hald Sø.
Foto: Peter Bundgaard

I den korte periode efter 2000 præger stabilitet denne gruppe, og 10 arter af 20 udviser ikke nævneværdige forandringer i antal heriblandt natravn og lille flagspætte. Tilbagegang er registreret for kirkeugle, mursejler, grønspætte og vendehals, mens mosehornugle har fluktueret.

Tabel 7.2. Ændringer i udbredelse i perioderne 1999-2011 og 1980-2011. De samme symboler og farvekoder er benyttet som ved trends i bestandsstørrelser (se Tabel 1.1)

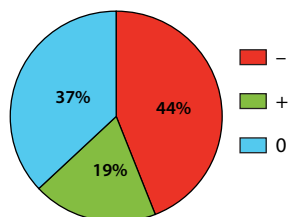
Dansk navn	Videnskabeligt navn	1999-2011	1980-2011
Ringdue	<i>Columba palumbus palumbus</i>	0	0
Klippedue	<i>Columba livia</i>		
Stor flagspætte	<i>Dendrocopos major all others</i>	0	0
Tyrkerdue	<i>Streptopelia decaocto</i>	0	0
Gøg	<i>Cuculus canorus</i>	0	0
Mursejler	<i>Apus apus</i>	-	-
Natugle	<i>Strix aluco</i>	0	0
Skovhornugle	<i>Asio otus</i>	-	0
Huldue	<i>Columba oenas</i>	0	+
Natravn	<i>Caprimulgus europaeus</i>	0	-
Grønspætte	<i>Picus viridis</i>	+	0
Isfugl	<i>Alcedo atthis</i>	+	+
Sortspætte	<i>Dryocopus martius</i>	0	+
Turteldue	<i>Streptopelia turtur</i>	-	+
Slørugle	<i>Tyto alba</i>	+	+
Lille flagspætte	<i>Dendrocopos minor</i>	0	+
Kirkeugle	<i>Athene noctua</i>	-	-
Stor hornugle	<i>Bubo bubo</i>	+	x
Vendehals	<i>Jynx torquilla</i>	-	+
Mosehornugle	<i>Asio flammeus</i>	F	F
Perleugle	<i>Aegolius funereus</i>	+	x

Som helhed ser udviklingen i udbredelse mere positiv ud for denne gruppe end bestandsudviklingerne. I den lange periode efter 1980 er udbredelsen for syv arter ekspanderet, mens tre arter har indskrænket deres udbredelse. Arterne med et faldende udbredelsesområde er mursejler, natravn og kirkeugle. I den korte periode har fem arter haft en faldende udbredelse, men stabilitet præger gruppen som helhed, og ni arter bl.a. omfattende natravn og lille flagspætte har fastholdt en stabil udbredelse efter 2000.

Natravn. Foto: J. Frikke.

8 Spurvefugle I

Figur 8. Procentvis fordeling i bestandsudviklingen 1999-2011. Farvekoderne svarer til Tabel 1.1.

Denne gruppe består af 27 arter af spurvefugle og omfatter lærker (tre arter), svaler (tre arter), pibere og vipstjerter (syv arter), vandstær, gærdesmutte, jernspurv, jorddroser (fem arter), bynkefugle og stenpikkere (tre arter) og droser (fire arter). I gruppen findes eksempelvis Danmarks talrigeste ynglefugl, solsort, med 1,7 mio. par. Gruppen har som helhed klaret sig mindre godt. Ti arter er gået frem, mens fem arter har holdt sig stabile og 12 arter er gået tilbage. Af syv arter med bestande over 100.000 par er det dog kun sanglærke, der er gået tilbage.

Tabel 8.1. Bestandsstørrelser og udviklingstrends i den korte periode 1999-2011 og den lange periode 1980-2011. Symboler og farvekoder som i Tabel 1.1.

Dansk navn	Videnskabeligt navn	2011	1999-2011		1980-2011	
		Bestand	Trend	Faktor	Trend	Faktor
Solsort	<i>Turdus merula</i>	1.700.000	0		+	0,3 - 0,5
Sanglærke	<i>Alauda arvensis</i>	700.000	-	0,3 - 0,5	-	0,3 - 0,5
Landsvale	<i>Hirundo rustica</i>	230.000	0		0	
Sangdrossel	<i>Turdus philomelos</i>	220.000	0		0	
Rødhals	<i>Erithacus rubecula</i>	160.000	0		0	
Hvid vipstjert	<i>Motacilla alba</i>	130.000	+	0,3 - 0,5	+	0,5 - 1
Jernspurv	<i>Prunella modularis</i>	50.000	-	0,3 - 0,5	-	0,5 - 1
Rødstjert	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	50.000	+	0,3 - 0,5	+	1 - 10
Bysvale	<i>Delichon urbicum</i>	38.000	-	0,2 - 0,3	+	0,3 - 0,5
Engpiber	<i>Anthus pratensis</i>	21.000	-	0,2 - 0,3	-	0,3 - 0,5
Misteldrossel	<i>Turdus viscivorus</i>	15.000	-	0,2 - 0,3	0	
Digesvale	<i>Riparia riparia</i>	11.000	-	0,3 - 0,5	-	0,5 - 1
Skovpiber	<i>Anthus trivialis</i>	10.000	0		-	0,3 - 0,5
Nattergal	<i>Luscinia luscinia</i>	9.000	0		-	0,3 - 0,5
Gul vipstjert	<i>Motacilla flava</i>	6.200	+	0,3 - 0,5	-	0,5 - 1
Bynkefugl	<i>Saxicola rubetra</i>	2.700	-	0,3 - 0,5	-	0,5 - 1
Stenpikker	<i>Oenanthe oenanthe</i>	2.000	+	1 - 10	-	0,5 - 1
Husrødstjert	<i>Phoenicurus ochruros</i>	500	-	0,2 - 0,3	+	0,3 - 0,5
Sjagger	<i>Turdus pilaris</i>	500	-	0,5 - 1	-	0,5 - 1
Bjergvipstjert	<i>Motacilla cinerea</i>	400	0		+	0,5 - 1
Hedelærke	<i>Lullula arborea</i>	300	0		0	
Blåhals	<i>Luscinia svecica cyanecula</i>	265	+	1 - 10	+	100 - 1000
Skærpiber	<i>Anthus petrosus</i>	100	0		0	
Sortstrubet bynkefugl	<i>Saxicola torquatus</i>	58	-	0,2 - 0,3	+	1 - 10
Toplærke	<i>Galerida cristata</i>	2	-	0,5 - 1	-	0,5 - 1
Markpiber	<i>Anthus campestris</i>	1	0		-	0,5 - 1
Vandstær	<i>Cinclus cinclus</i>	1	-	0,5 - 1	+	1 - 10

Digesvaler ved Skjern Enge.
Foto: Peter Bundgaard.

Tabel 8.2. Ændringer i udbredelse i perioderne 1999-2011 og 1980-2011. De samme symboler og farvekoder er benyttet som ved trends i bestandsstørrelser (se Tabel 1.1).

Dansk navn	Videnskabeligt navn	1999- 2011	1980- 2011
Solsort	<i>Turdus merula</i>	0	0
Sanglærke	<i>Alauda arvensis</i>	0	0
Landsvale	<i>Hirundo rustica</i>	0	0
Sangdrossel	<i>Turdus philomelos</i>	0	0
Rødhals	<i>Erithacus rubecula</i>	0	0
Hvid vipstjert	<i>Motacilla alba</i>	0	0
Jernspurv	<i>Prunella modularis</i>	0	0
Rødstjert	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	0	0
Bysvale	<i>Delichon urbicum</i>	0	0
Engpiber	<i>Anthus pratensis</i>	0	0
Misteldrossel	<i>Turdus viscivorus</i>	0	0
Digesvale	<i>Riparia riparia</i>	0	0
Skovpiber	<i>Anthus trivialis</i>	0	0
Nattergal	<i>Luscinia luscinia</i>	-	-
Gul vipstjert	<i>Motacilla flava</i>	-	-
Bynkefugl	<i>Saxicola rubetra</i>	-	-
Stenpikker	<i>Oenanthe oenanthe</i>	-	-
Husrødstjert	<i>Phoenicurus ochruros</i>	+	+
Sjagger	<i>Turdus pilaris</i>	-	-
Bjergvipstjert	<i>Motacilla cinerea</i>	+	+
Hedelærke	<i>Lullula arborea</i>	0	0
Blåhals	<i>Luscinia svecica cyanecula</i>	+	x
Skærpiber	<i>Anthus petrosus</i>	-	-
Sortstrubet bynkefugl	<i>Saxicola torquatus</i>	+	+
Toplærke	<i>Galerida cristata</i>	-	-
Markpiber	<i>Anthus campestris</i>	0	-
Vandstær	<i>Cinclus cinclus</i>	-	-

Digesvale er en af de arter, som ikke har været i stand til at opretholde bestandsniveauet. Arten graver reden ud i klinger, skrænter og grusgrave, men det er ikke nødvendigvis manglen på egnede ynglepladser, som har forårsaget tilbagegangen. Som mange andre insektædere tilbringer digesvalerne hovedparten af året i vinterkvarteret i Afrika, og det kan meget vel være ugunstige forhold der, der har ført til den negative bestandsudvikling for arten. Blåhals vendte tilbage som dansk ynglefugl i 1992 efter ca. 100 års fravær. Genindvandringen var resultat af en stærkt voksende bestand i Holland og Nordtyskland. Efterfølgende er bestanden vokset markant i Sønderjylland, hvor arten i visse områder er ret almindelig, og fuglene har spredt sig til dele af Jylland.

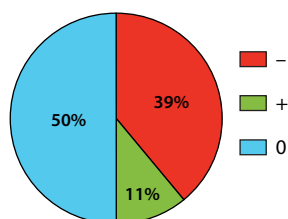
I den korte periode efter 2000 er der registreret tilbagegang i antal for 13 arter eller lidt flere end i den lange periode, men overraskende nok er der blot syv arter, som går tilbage i begge perioder. Blandt de syv arter, som har haft konstant negativ bestandsudvikling, finder vi digesvale. Blåhals er én af blot tre arter, som har haft konstant fremgang i både den lange og korte periode. De to andre er hvid vipstjert og rødstjert.

For de 14 talrigeste arter i gruppen med antal på 10.000 par eller flere er der ikke registreret ændringer i udbredelse hverken på langt eller kort sigt. Det skyldes, at arterne er så udbredte i Danmark, at der skal ske meget store ændringer i bestandene, før det giver sig udslag i udbredelsesmønstret. Det gælder således også digesvale, som er opgjort til at have en bestand på 11.000 par. På trods af en markant tilbagegang efter 1980 har arten opretholdt sin udbredelse over hele Danmark.

Blåhals ved Skjern Enge. Foto:

9 Spurvefugle II

Figur 9. Procentvis fordeling i bestandsudviklingen 1999-2011. Farvekoderne svarer til Tabel 1.1.

Sangerne er med deres 14 regelmæssigt ynglende arter de mest talstærke i denne gruppe af spurvefugle i forhold til to fuglekonger og to fluesnapper. Høgesanger er opført på listen over indberettede arter, men yngler ikke længere i Danmark.

Denne gruppes bestandsudvikling er præget af tilbagegang og blot to arter, munk og gransanger kan mønstre en stigning i bestandstal i perioden efter 1980. Endvidere har fire arter holdt et stabilt bestandsniveau, mens 13 arter har haft aftagende ynglebestande i Danmark. Fælles for arterne er, at de er insektædere, og bortset fra gransanger, munk og de to fuglekonger overvintrer gruppens fugle i Afrika syd for Sahara.

Tabel 9.1. Bestandsstørrelser og udviklingstrends i den korte periode 1999-2011 og den lange periode 1980-2011. Symboler og farvekoder som i Tabel 1.1.

Dansk navn	Videnskabeligt navn	2011	1999-2011		1980-2011	
		Bestand	Trend	Faktor	Trend	Faktor
Munk	<i>Sylvia atricapilla</i>	440.000	+	0,5 - 1	+	1 - 10
Tornsanger	<i>Sylvia communis</i>	320.000	0		0	
Gransanger	<i>Phylloscopus collybita</i>	300.000	+	0,5 - 1	+	1 - 10
Løvsanger	<i>Phylloscopus trochilus</i>	260.000	-	0,3 - 0,5	-	0,5 - 1
Havesanger	<i>Sylvia borin</i>	130.000	0		-	0,3 - 0,5
Gærdesanger	<i>Sylvia curruca</i>	100.000	0		-	0,3 - 0,5
Rørsanger	<i>Acrocephalus scirpaceus</i>	34.000	-	0,3 - 0,5	-	0,2 - 0,3
Fuglekonge	<i>Regulus regulus</i>	29.000	-	0,3 - 0,5	-	0,3 - 0,5
Kærsanger	<i>Acrocephalus palustris</i>	28.000	0		0	
Broget fluesnapper	<i>Ficedula hypoleuca</i>	8.000	-	0,3 - 0,5	-	0,5 - 1
Gulbug	<i>Hippolais icterina</i>	7.500	-	0,2 - 0,3	-	0,5 - 1
Grå fluesnapper	<i>Muscicapa striata</i>	7.000	-	0,5 - 1	-	0,3 - 0,5
Skovsanger	<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	4.200	0		-	0,5 - 1
Sivsanger	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	2.000	-	0,3 - 0,5	-	0,5 - 1
Græshoppesanger	<i>Locustella naevia</i>	1.100	0		-	0,3 - 0,5
Rødtoppet fuglekonge	<i>Regulus ignicapillus</i>	25	0		0	
Savisanger	<i>Locustella luscinioides</i>	20	0		0	
Drosselrørsanger	<i>Acrocephalus arundinaceus</i>	7	0		-	0,5 - 1
Høgesanger	<i>Sylvia nisoria</i>	-		0 - 0	-	1 - 1

Gransanger overvintrer ved Middelhavet, i Nordafrika og i Mellemøsten. Den er den tidligst forekommende sanger på vore breddegrader, og dens sang høres allerede fra marts måned. Arten har haft en stigende bestand i hele perioden efter 1980, og har overhalet løvsangeren, som den talrigeste af de små grønne sangere. Broget fluesnapper har modsat været i tilbagegang i hele perioden efter 1980. Arten yngler i ældre løvskove gerne med parkagtig karakter, og det er et åbent spørgsmål, om grunden til denne arts tilbagegang skal findes i yngleområderne eller i vinterkvarteret i tropisk Afrika. Den langsigtede tilbagegang for stort set samtlige insektædende Afrikatrækere i denne gruppe kunne tyde på, at forholdene under træk og i overvintringsområderne i Vestafrika også spiller ind for broget fluesnapper. De nærmere årsagssammenhænge er dog vanskelige at dokumentere.

Broget fluesnapper. Foto: B. Frikke.

Tabel 9.2. Ændringer i udbredelse i perioderne 1999-2011 og 1980-2011. De samme symboler og farvekoder er benyttet som ved trends i bestandsstørrelser (se Tabel 1.1)

Dansk navn	Videnskabeligt navn	1999- 2011	1980- 2011
Munk	<i>Sylvia atricapilla</i>	0	0
Tornsanger	<i>Sylvia communis</i>	0	0
Gransanger	<i>Phylloscopus collybita</i>	0	0
Løvsanger	<i>Phylloscopus trochilus</i>	0	0
Havesanger	<i>Sylvia borin</i>	0	0
Gærdesanger	<i>Sylvia curruca</i>	0	0
Rørsanger	<i>Acrocephalus scirpaceus</i>	0	0
Fuglekonge	<i>Regulus regulus</i>	0	0
Kærsanger	<i>Acrocephalus palustris</i>	0	0
Broget fluesnapper	<i>Ficedula hypoleuca</i>	-	-
Gulbug	<i>Hippolais icterina</i>	0	0
Grå fluesnapper	<i>Muscicapa striata</i>	0	0
Skovsanger	<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	-	0
Sivsanger	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	0	0
Græshoppesanger	<i>Locustella naevia</i>	0	0
Rødtoppet fuglekonge	<i>Regulus ignicapillus</i>	+	+
Savisanger	<i>Locustella luscinioides</i>	+	+
Drosselrørsanger	<i>Acrocephalus arundinaceus</i>	-	-
Høgesanger	<i>Sylvia nisoria</i>		-

Fuglekonge er gået tilbage i Danmark, mens rødtoppet fuglekonge, efter den blev konstateret som dansk ynglefugl i 1961, har været i fremgang.

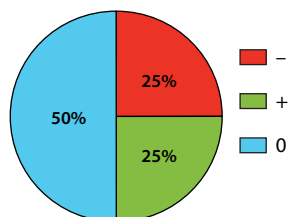
I den korte periode efter 2000 er mønsteret næsten det samme som i den lange periode, om end flere arter har registreret stabile bestande i den korte periode. Ni arter var stabile mod fire arter i perioden efter 1980. De samme to arter, gransanger og munk, var i fremgang, såvel i perioden efter 2000 som i den lange periode. Broget fluesnapper har fortsat tilbagegangen i den korte periode.

Ni arter i gruppen er opgivet til mere end 10.000 ynglepar i Danmark og for disse fugle har udbredelsesområdet holdt sig stabilt såvel på lang som på kort sigt. Det skyldes, at arterne er vidt udbredte i Danmark, og der skal derfor ske meget store ændringer i bestandene, før det giver sig udslag i udbredelsesmønsteret. Det gælder også gransanger, som på trods af en stor bestandsvækst, har haft en stabil udbredelse i Danmark. For broget fluesnapper er en negativ bestandsudvikling slået igennem og arten er gået tilbage i udbredelse på trods af en ynglebestand på 8.000 par.

Gransanger. Foto: B. Frikke.

10 Spurvefugle III

Figur 10. Procentvis fordeling i bestandsudviklingen 1999-2011. Farvekoderne svarer til Tabel 1.1.

Denne gruppe består af seks egentlige mejser, to træløbere samt skægmejse, halemejse, spætmejse og pungmejse. Gruppen indeholder ikke mindre end tre arter, som har koloniseret Danmark efter 1960: pungmejse, skægmejse og senest fyrremejse.

For fire af seks arter af egentlige mejser har bestandsudviklingen efter 1980 været negativ. Af de øvrige arter i gruppen er det blot halemejse, som er noteret for en tilbagegang i bestanden i perioden. Halemejse yngler i modsætning til de egentlige mejser ikke i huller i træer, men bygger en kunstfærdig rede. Arten findes i to underarter, nordlig og sydlig halemejse, og grænsen mellem de to underarter går igennem Danmark. Denne grænse er i øvrigt rykket nordpå igennem 1900-tallet.

Tabel 10.1. Bestandsstørrelser og udviklingstrends i den korte periode 1999-2011 og den lange periode 1980-2011. Symboler og farvekoder som i Tabel 1.1.

Dansk navn	Videnskabeligt navn	2011	1999-2011		1980-2011	
		Bestand	Trend	Faktor	Trend	Faktor
Musvit	<i>Parus major</i>	700.000	0		-	0,2 - 0,3
Blåmejse	<i>Parus caeruleus</i>	235.000	0		+	0,3 - 0,5
Sortmejse	<i>Parus ater all others</i>	90.000	0		-	0,2 - 0,3
Spætmejse	<i>Sitta europaea</i>	26.000	+	0,3 - 0,5	+	0,5 - 1
Topmejse	<i>Parus cristatus</i>	15.000	-	0,2 - 0,3	-	0,5 - 1
Sumpmejse	<i>Parus palustris</i>	13.000	+	0,3 - 0,5	-	0,2 - 0,3
Træløber	<i>Certhia familiaris</i>	13.000	0		+	0,3 - 0,5
Halemejse	<i>Aegithalos caudatus</i>	4.700	-	0,3 - 0,5	-	0,3 - 0,5
Skægmejse	<i>Panurus biarmicus</i>	2.000	0		+	10 - 100
Korttået træløber	<i>Certhia brachydactyla all others</i>	1.500	0		+	10 - 100
Fyrremejse	<i>Parus montanus</i>	500	+	1 - 10	+	0,5 - 0
Pungmejse	<i>Remiz pendulinus</i>	6	-	0,5 - 1	F	0 - 0

Bestandene af de øvrige arter, heriblandt navnlig korttået træløber, er gået frem eller for pungmejses vedkommende været fluktuerende. Korttået træløber er en nytilkommer af lidt ældre dato, idet arten første gang blev registreret som dansk ynglefugl i 1930 i Sønderjylland. Siden har arten spredt sig og bestanden er vokset, således at den samlede bestand nu er opgjort til 1.500 par. Ekspansionen har affødt en del skærmydsler med træløbere, da der er et stort overlap i valg af ynglehabitat.

I den korte periode efter 2000 er det overordnede billede stabilitet, med tre arter i fremgang, tre arter i tilbagegang og seks arter, som hverken går frem eller tilbage i antal ynglepar. Også i det korte spænd af år fra 2000 er halemejse gået tilbage i lighed med topmejse og pungmejse.

Tabel 10.2. Ændringer i udbredelse i perioderne 1999-2011 og 1980-2011. De samme symboler og farvekoder er benyttet som ved trends i bestandsstørrelser (se Tabel 1.1).

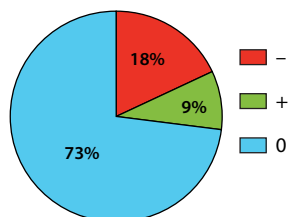
Dansk navn	Videnskabeligt navn	1999- 2011	1980- 2011
Musvit	<i>Parus major</i>	0	0
Blåmejse	<i>Parus caeruleus</i>	0	0
Sortmejse	<i>Parus ater</i> all others	0	0
Spætmejse	<i>Sitta europaea</i>	0	+
Topmejse	<i>Parus cristatus</i>	0	0
Sumpmejse	<i>Parus palustris</i>	-	0
Træløber	<i>Certhia familiaris</i>	-	0
Halemejse	<i>Aegithalos caudatus</i>	-	0
Skægmejse	<i>Panurus biarmicus</i>	+	+
Korttået træløber	<i>Certhia brachydactyla</i> all others	+	+
Fyrremejse	<i>Parus montanus</i>	+	+
Pungmejse	<i>Remiz pendulinus</i>	-	+

Syv arter i gruppen kan mønstre mere end 10.000 ynglepar i Danmark, og for disse fugle har udbredelsesområdet holdt sig stabilt såvel på lang som på kort sigt, på trods af at fire arter har været i bestandstilbagegang i perioden. Det skyldes, at arterne er så udbredte i Danmark, at der skal ske meget store ændringer i bestandene, før det giver sig udslag i udbredelsesmønstret. Eneste undtagelse blandt de syv er spætmejse, som har udvidet udbredelsesområdet i perioden efter 1980. Korttået træløber har i perioden efter 1980 fået virkelig godt fodfæste på Lolland-Falster, Møn og Sjælland og er i dag relativt almindelig i flere nye, velegnede områder i disse landsdele.

Halemejse. Foto: J. Frikke.

11 Spurvefugle IV

Figur 11. Procentvis fordeling i bestandsudviklingen 1999-2011. Farvekoderne svarer til Tabel 1.1.

Kragefugle dominerer med sine syv arter denne gruppe, som endvidere omfatter to tornskader samt, pirol og stær. I denne gruppe finder vi nogle af Danmarks talrigeste ynglefugle, og husskade, gråkrage og allike er alle i stand til at opvise danske bestande på mere end 100,000 ynglepar.

Kragefuglene er udover at være de mest talstærke arter i gruppen også dem, der har klaret sig bedst siden 1980. Fire arter er gået frem i antal, mens tre arter har formået at opretholde stabile ynglebestande i Danmark. Ravn er et eksempel på en sådan succesfuld kragefugl. Intensiv forfølgelse, bl.a. med forgiftede hønseæg, bragte den danske ravnebestand ned på et minimum i midten af 1900-tallet, hvor den samlede danske bestand blev vurderet til omkring 10 par. I den følgende periode voksede bestanden, og det vurderes, at der omkring 1980 var ca. 200 par i Danmark.

Tabel 11.1. Bestandsstørrelser og udviklingstrends i den korte periode 1999-2011 og den lange periode 1980-2011. Symboler og farvekoder som i Tabel 1.1.

Dansk navn	Videnskabeligt navn	2011	1999-2011		1980-2011	
		Bestand	Trend	Faktor	Trend	Faktor
Stær	<i>Sturnus vulgaris</i>	270.000	-	0,3 - 0,5	-	0,3 - 0,5
Husskade	<i>Pica pica</i>	180.000	0		0	
Gråkrage	<i>Corvus corone cornix</i>	150.000	0		+	0,3 - 0,5
Allike	<i>Corvus monedula</i>	100.000	0		0	
Råge	<i>Corvus frugilegus</i>	75.000	0		+	0,3 - 0,5
Skovskade	<i>Garrulus glandarius</i>	32.000	0		0	
Rødrygget tornskade	<i>Lanius collurio</i>	1.500	0		-	0,5 - 1
Ravn	<i>Corvus corax</i>	1.000	+	1 - 10	+	10 - 100
Sortkrage	<i>Corvus corone corone</i>	1.000	0		+	0,3 - 0,5
Pirol	<i>Oriolus oriolus</i>	10	0		-	0,5 - 1
Stor tornskade	<i>Lanius excubitor excubitor</i>	5	-	0,5 - 1	0	

Efter 1980 har der været fart på tilvæksten til de 1.000 par bestanden tæller i øjeblikket. De øvrige arter i gruppen har klaret sig mindre godt end kragefuglene, og det er blot stor tornskade, som har holdt en relativt stabil bestand efter 1980, mens pirol, rødrygget tornskade og stær er gået tilbage. Stæren er kendt af mange for sine aftenlige formationsflyvninger kaldet sort sol, som mest storslået kan opleves i Vadehavsområdet og andre steder i Vestjylland. Arten har i et jævnt tempo tabt terræn, og der vurderes blot at være halvt så mange stærer som i 1980.

Stor tornskade går tilbage, mens rødrygget tornskade holder et stabilt niveau når vi ser på bestandsudviklingen i den korte periode efter 2000. Ravn fortsætter sin fremgang i den korte periode, og i øvrigt opretholder kragefuglene alle stabile bestandsniveauer. Pirol har også ligget stabilt, om end på et meget lavt niveau omkring 10 par. Stær har fortsat tilbagegangen ind i det nye årtusinde.

Tabel 11.2. Ændringer i udbredelse i perioderne 1999-2011 og 1980-2011. De samme symboler og farvekoder er benyttet som ved trends i bestandsstørrelser (se Tabel 1.1).

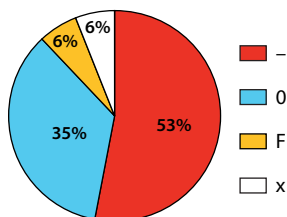
Dansk navn	Videnskabeligt navn	1999-2011	1980-2011
Stær	<i>Sturnus vulgaris</i>	0	0
Husskade	<i>Pica pica</i>	0	0
Gråkrage	<i>Corvus corone cornix</i>	0	0
Allike	<i>Corvus monedula</i>	0	0
Råge	<i>Corvus frugilegus</i>	0	+
Skovskade	<i>Garrulus glandarius</i>	0	0
Rødrygget tornskade	<i>Lanius collurio</i>	0	0
Ravn	<i>Corvus corax</i>	+	+
Sortkrage	<i>Corvus corone corone</i>	-	-
Pirol	<i>Oriolus oriolus</i>	-	-
Stor tornskade	<i>Lanius excubitor excubitor</i>	+	-

De fem talrigeste arter kragefugle med bestande på mere end 10.000 ynglepar i Danmark har alle haft stabile udbredelse eller for rågens vedkommende kunnet mønstre en fremgang. Ravn har med den markante bestandstilvækst været i stand til at kolonisere næsten alle hjørner af Danmark. Stær er trods den store bestandstilbagegang fortsat en af Danmark almindeligste fugle, og arten har opretholdt en stabil udbredelse gennem hele rapporteringsperioden.

Stær. Foto: J. Frikke.

12 Spurvefugle V

Figur 12. Procentvis fordeling i bestandsudviklingen 1999-2011. Farvekoderne svarer til Tabel 1.1.

Gråspurv og skovspurv repræsenterer væverfuglene, mens værlinger blandt danske ynglefugle omfatter gulspurv, rørsurv og kornværling. Finkefuglene er den talrigeste gruppe med 11 arter. Gulirisk har ynglet periodisk efter det første ynglepar blev registreret i 1948. Med en ynglebestand, som er anslået til 20 par, er artens bestandsudvikling ikke vurderet i denne sammenhæng.

I den lange periode efter 1980 har seks arter været i fremgang, fire arter været i tilbagegang, fire arter har været stabile, mens grønsirken og karmin-dompap har haft fluktuerende bestande i Danmark. Gråsisken er én af arterne i tilbagegang. Arten blev første gang fundet ynglende i Danmark i 1954 i Vestjylland formentlig med oprindelse i England. Arten spredte sig først til nåletræsplantager i Jylland og snart derefter til det øvrige land. Bestanden toppede øjensynligt i 1970'erne med 10.000-20.000 par, men har været i tilbagegang siden.

Tabel 12.1. Bestandsstørrelser og udviklingstrends i den korte periode 1999-2011 og den lange periode 1980-2011. Symboler og farvekoder som i Tabel 1.1.

Dansk navn	Videnskabeligt navn	Bestand	1999-2011		1980-2011	
			Trend	Faktor	Trend	Faktor
Bogfinke	<i>Fringilla coelebs all others</i>	1.300.000	0		0	
Grønirisk	<i>Carduelis chloris</i>	500.000	0		+	0,5 – 1
Gråspurv	<i>Passer domesticus</i>	490.000	0		-	0,2 - 0,3
Skovspurv	<i>Passer montanus</i>	450.000	0		+	0,5 – 1
Gulspurv	<i>Emberiza citrinella</i>	310.000	-	0,2 - 0,3	-	0,5 – 1
Gærdesmutte	<i>Troglodytes troglodytes all others</i>	130.000	-	0,5 - 1	+	0,3 - 0,5
Tornirisk	<i>Carduelis cannabina</i>	100.000	-	0,3 - 0,5	-	0,3 - 0,5
Rørsurv	<i>Emberiza schoeniclus</i>	36.000	0		0	
Bomlærke	<i>Miliaria calandra</i>	28.000	-	0,2 - 0,3	0	
Stillits	<i>Carduelis carduelis</i>	23.000	-	0,2 - 0,3	+	1 – 10
Dompap	<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	15.000	-	0,3 - 0,5	+	0,3 - 0,5
Kærnebider	<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	9.500	-	0,3 - 0,5	+	0,3 - 0,5
Gråsisken	<i>Carduelis cabaret</i>	6.000	-	0,5 - 1	-	0,3 - 0,5
Lille korsnæb	<i>Loxia curvirostra</i>	850	0		0	
Grønsirken	<i>Carduelis spinus</i>	200	F	0 - 0	F	0 – 0
Karmin-dompap	<i>Carpodacus erythrinus</i>	50	-	0,5 - 1	F	0 – 0
Gulirisk	<i>Serinus serinus</i>	20	x		x	

Et modstykke til gråsisken er karmin-dompap, som har koloniseret Danmark fra øst. Fra begyndelsen af 1970'erne slog fuglene sig ned i åbne og fugtige kystområder og skabte hurtigt en bestand på flere hundrede ynglepar. Bestanden er dog siden gået tilbage og svinger i øvrigt meget fra år til år. Gulspurv hører til i det danske kulturlandskab og forekommer overalt i Danmark. De fleste kender dens karakteristiske sang; populært kaldet at "den tæller til syv". På trods af en konstant tilbagegang er gulspurv stadig en af Danmarks almindeligste fugle.

Gråsisken. Foto: J. Frikke.

Denne gruppe viser en påfaldende forskel på bestandsudviklingen efter 2000 i forhold til efter 1980. I den korte periode har ingen arter været i fremgang, mens seks arter har opretholdt deres bestande, og ni arter har været i tilbagegang. Grønsisken vurderes i begge perioder at fluktuere i antal. Stillits, dompap og kærnebider har alle været i fremgang, når man betragter den lange periode efter 1980, men i tilbagegang i den korte periode efter 2000.

Gruppen omfatter elleve arter med bestande på mere end 10.000 ynglepar i Danmark, og disse arter har alle ligget stabile i udbredelse, både når man ser på den lange periode og den korte periode. Trods bestandstilbagegang har gråsisken udvidet sin udbredelse i Danmark i perioden efter 1980, og opretholdt den i den korte periode efter 2000. Grønsisken har trods fluktuerende bestand undergået indskrænkning i udbredelsen såvel i den lange som i den korte periode.

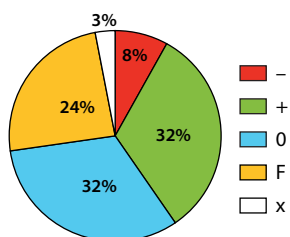
Tabel 12.2. Ændringer i udbredelse i perioderne 1999-2011 og 1980-2011. De samme symboler og farvekoder er benyttet som ved trends i bestandsstørrelser (se Tabel 1.1)

Dansk navn	Videnskabeligt navn	1999-2011	1980-2011
Bogfinke	<i>Fringilla coelebs all others</i>	0	0
Grønirisk	<i>Carduelis chloris</i>	0	0
Gråspurv	<i>Passer domesticus</i>	0	0
Skovspurv	<i>Passer montanus</i>	0	0
Gulspurv	<i>Emberiza citrinella</i>	0	0
Gærdesmutte	<i>Troglodytes troglodytes all others</i>	0	0
Tornirisk	<i>Carduelis cannabina</i>	0	0
Rørspurv	<i>Emberiza schoeniclus</i>	0	0
Bomlærke	<i>Miliaria calandra</i>	0	0
Stillits	<i>Carduelis carduelis</i>	0	0
Dompap	<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	0	0
Kærnebider	<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	-	-
Gråsisk	<i>Carduelis cabaret</i>	0	+
Lille korsnæb	<i>Loxia curvirostra</i>	-	+
Grønsisk	<i>Carduelis spinus</i>	-	-
Karmindompap	<i>Carpodacus erythrinus</i>	-	+
Gulirisk	<i>Serinus serinus</i>	+	+

Gulspurv. Foto: J. Frikke.

13 Overvintrende vandfugle

Figur 13. Procentvis fordeling i bestandsudviklingen 1999-2011. Farvekoderne svarer til Tabel 1.1.

Denne gruppe adskiller sig fra alle de andre grupper ved alene at omfatte ikke-ynglende fugle optalt på raste- eller fourageringspladser ved midvinter. Flere arter, fx krikand og lille kobbersnepe, ville have været langt mere talrige, hvis optællingerne var foregået i forårs- eller efterårstræktiden end om vinteren. Gruppen havde formodentlig også indeholdt flere arter, fx mørkbuget knortegås, hvis ikke afrapporteringen udelukkende blev bygget på resultater fra midvinter. En anden ting, som adskiller denne gruppe fra de øvrige, er angivelse af andelen af fuglene, som er optalt i EU-fuglebeskyttelsesområder. Dette kan lade sig gøre, fordi fuglene er optalt med geografisk koordinater, så det let kan konstateres om de er inden for et af disse områder.

Blisgås. Foto: J. Frikke.

Tabel 13.1. Bestandsstørrelser og udviklingstrend i den korte periode 1999-2011 og den lange periode 1980-2011. Symboler og farvekoder som i Tabel 1.1.

Dansk navn	Videnskabeligt navn	Bestand	1999-2011		1980-2011	
			Trend	Faktor	Trend	Faktor
Troldand	<i>Aythya fuligula</i>	162.000	+	0,3 - 0,5	0	
Edderfugl	<i>Somateria mollissima</i>	140.000	-	0,5 - 1	-	0,5 - 1
Sortand	<i>Melanitta nigra nigra</i>	136.000	+	0,3 - 0,5	F	0 - 0
Gråand	<i>Anas platyrhynchos platyrhynchos</i>	135.000	0		0	
Hvinand	<i>Bucephala clangula</i>	65.000	0		+	0,5 - 1
Pibeand	<i>Anas penelope</i>	62.000	+	1 - 10	+	1 - 10
Grågås	<i>Anser anser</i>	61.000	+	1 - 10	+	10 - 100
Knopsvane	<i>Cygnus olor</i>	54.400	0		0	
Gravand	<i>Tadorna tadorna</i>	32.400	0		0	
Sangsvane	<i>Cygnus cygnus</i>	24.300	F	0 - 0	+	1 - 2
Skarv	<i>Phalacrocorax carbo sinensis</i>	24.000	+	0,3 - 0,5	+	0,3 - 0,5
Kortnæbbet gås	<i>Anser brachyrhynchus</i>	22.500	0		F	0 - 0
Taffeland	<i>Aythya ferina</i>	17.250	+	0,5 - 1	0	
Bramgås	<i>Branta leucopsis</i>	16.800	F	0 - 0	+	10 - 100
Bjergand	<i>Aythya marila</i>	15.400	+	0,5 - 1	-	0,5 - 1
Krikand	<i>Anas crecca crecca</i>	14.600	+	1 - 10	+	1 - 10
Stor skallesluger	<i>Mergus merganser merganser</i>	13.850	0		-	0,3 - 0,5
Tajgasædgås	<i>Anser fabalis fabalis</i>	13.250	F	0 - 0	F	0 - 0
Toppet skallesluger	<i>Mergus serrator</i>	9.600	0		-	0,3 - 0,5
Blisgås	<i>Anser albifrons albifrons</i>	6.300	0		+	10 - 100
Rødstrubet lom	<i>Gavia stellata</i>	6.000	0		0	
Spidsand	<i>Anas acuta</i>	4.780	+	10 - 100	F	0 - 0
Tundrasædgås	<i>Anser fabalis rossicus</i>	3.900	+	10 - 100	+	10 - 100
Havlit	<i>Clangula hyemalis</i>	2.500	F	0 - 0	F	0 - 0
Lille skallesluger	<i>Mergellus albellus</i>	2.080	+	1 - 10	+	1 - 10
Lysbuget knortegås	<i>Branta bernicla hrota</i>	1.700	-	0,5 - 1	F	0 - 0
Fløjlsand	<i>Melanitta fusca fusca</i>	600	-	0,5 - 1	-	0,5 - 1
Sortstrubet lom	<i>Gavia arctica arctica</i>	180	0		0	
Pibesvane	<i>Cygnus columbianus bewickii</i>	34	F	0 - 0	F	0 - 0
Blishøne	<i>Fulica atra atra</i>	187.000	0		0	
Strandskade	<i>Haematopus ostralegus</i>	43.000	0		+	0,5 - 1
Islandsk ryle	<i>Calidris canutus</i>	27.000	F	0 - 0	F	0 - 0
Storspove	<i>Numenius arquata arquata</i>	15.300	+	1 - 10	+	4 - 5
Sandløber	<i>Calidris alba</i>	326	F	0 - 0	F	0 - 0
Sortgrå ryle	<i>Calidris maritima maritima</i>	280	x		x	
Strandhjejle	<i>Pluvialis squatarola</i>	200	F	0 - 0	F	0 - 0
Lille kobbersneppe	<i>Limosa lapponica</i>	138	F	0 - 0	F	0 - 0

De ikke-ynglende fugle samlet i denne gruppe består af i alt 36 arter fordelt på to lommer, skarv, 25 andefugle, blishøne og syv vadefugle. Andefuglene omfatter tre svaner, fem gæs, fire svømmeænder, 11 dykænder og gravand. Begge underarter af sædgås, hhv. taigasædgås og tundrasædgås, er indrapporteret til EU. Blandt de syv vadefugle er der ikke nogen vurdering for sortgrå ryle. Det skyldes vanskeligheden ved at udføre dækkende optællinger af denne art og dermed den store usikkerhed forbundet med optællingsresultaterne.

Da fuglene er optalt ved midvinter, varierer de meget mere i antal fra år til år end ynglefuglene. En række arter bliver i Danmark i milde vintre, hvorimod de i hårde vintre trækker ud af landet. Dette er forklaringen på, at disse arter er angivet som fluktuerende.

Lommerne er begge angivet som stabile i antal i perioden efter 1980. Tilsvarende er blishøne stabil, mens skarv er gået frem i samme periode. Blandt svanerne har knopsvane holdt sig stabil, sangsvane er gået frem og pibesvane har fluktueret. I gruppen af gæs har der været flere fremgange bl.a. for blisgås. Traditionelt har overvintrende blisgås i Danmark bestået af en flok på et par hundrede fugle på Nordfyn. I takt med artens markante fremgang i vinterområderne i Holland, er den begyndt at dukke op i større antal her i landet. Tøndermarsken var det første sted, man registrerede denne stigning, senere kom Sydsjælland og Lolland-Falster, men nu træffes småflokke af blisgås over hele Danmark, omend i størst antal i de sydlige landsdele. Svømmeænderne synes at have klaret sig godt, og de eneste tilbagegange i antal, der findes i denne gruppe, er blandt dykænderne. De fem arter i tilbagegang hører alle til blandt de dykænder, der kaldes havdykænder, bjergand, edderfugl, fløjlsand, toppet skallesluger og stor skallesluger. Fløjlsand kom tidligere til Danmark i sensommeren i tusindevis for at fælde svingfjer i visse områder. Disse fældepladser er nu næsten forladt, og heller ikke om vinteren er arten længere så talrig som tidligere. Arten er gået tilbage og nu kategoriseret som truet på den globale rødliste, men forholdene i Danmark kan, som for de andre havdykænder, have forbindelse til den ændrede situation i Østersøen, hvor der nu er langt mere åbent vand ved midvinter end tidligere.

Den korte periode efter 2000 er ligeledes præget af fremgange og fluktuerende bestande og blot tre arter, lysbuget knortegås, edderfugl og fløjlsand, har i denne periode været i tilbagegang. De to havdykænder har således fortsat den tilbagegang, der er konstateret siden 1980.

Tabel 13.2. Den procentvise andel og udviklingen af bestandene registreret i Natura 2000 områder. Trend er vist med samme symboler og farvekoder som i Tabel 1.1.

Dansk navn	Videnskabeligt navn	Pct. Andel	Trend
Troldand	<i>Aythya fuligula</i>	53	0
Edderfugl	<i>Somateria mollissima</i>	51	+
Sortand	<i>Melanitta nigra nigra</i>	77	+
Gråand	<i>Anas platyrhynchos platyrhynchos</i>		
Hvinand	<i>Bucephala clangula</i>	64	0
Pibeand	<i>Anas penelope</i>	73	-
Grågås	<i>Anser anser</i>		
Knopsvane	<i>Cygnus olor</i>	80	0
Gravand	<i>Tadorna tadorna</i>	90	0
Sangsvane	<i>Cygnus cygnus</i>	59	-
Skarv	<i>Phalacrocorax carbo sinensis</i>	60	0
Kortnæbbet gås	<i>Anser brachyrhynchus</i>	34	-
Taffeland	<i>Aythya ferina</i>	54	+
Bramgås	<i>Branta leucopsis</i>	70	-
Bjergand	<i>Aythya marila</i>	60	+
Krikand	<i>Anas crecca crecca</i>	78	+
Stor skallesluger	<i>Mergus merganser merganser</i>	67	0
Tajgasædgås	<i>Anser fabalis fabalis</i>	44	F
Toppet skallesluger	<i>Mergus serrator</i>	57	0
Blisgås	<i>Anser albifrons albifrons</i>		
Rødstrubet lom	<i>Gavia stellata</i>	18	x
Spidsand	<i>Anas acuta</i>	91	0
Tundrasædgås	<i>Anser fabalis rossicus</i>	5	+
Havlit	<i>Clangula hyemalis</i>	14	0
Lille skallesluger	<i>Mergellus albellus</i>		
Lysbuget knortegås	<i>Branta bernicla hrota</i>	65	x
Fløjlsand	<i>Melanitta fusca fusca</i>	71	+
Sortstrubet lom	<i>Gavia arctica arctica</i>	18	x
Pibesvane	<i>Cygnus columbianus bewickii</i>	57	x
Blishøne	<i>Fulica atra atra</i>	68	0
Strandskade	<i>Haematopus ostralegus</i>	94	0
Islandsk ryle	<i>Calidris canutus</i>	98	0
Storspove	<i>Numenius arquata arquata</i>		
Sandløber	<i>Calidris alba</i>		
Sortgrå ryle	<i>Calidris maritima maritima</i>		
Strandhøjle	<i>Pluvialis squatarola</i>		
Lille kobbersnepe	<i>Limosa lapponica</i>		

Tabel 13.2 viser den procentvise forekomst af fugle i EF-fuglebeskyttelsesområderne. Tallene viser at den procentvise største forekomst er blandt de arter, som først og fremmest opholder sig i Vadehavet, som fx gravand, strandskade og islandsk ryle, mindre høj for arter, som foretrækker fjorde, laguner og andre lavvandede kystområder, bl.a. knopsvane, pibeand og blishøne, og mindst for de arter, der foretrækker at fouragere i landbrugsområder, som kortnæbbet gås og begge underarter af sædgås, og arterne længst ude på det åbne hav – rødstrubet lom, sortstrubet lom og havlit.

14 Referencer

Jesper Fredshavn, Bjarne Søgaard, Bettina Nygaard, Liselotte Sander Johansson, Peter Wiberg-Larsen, Karsten Dahl, Signe Sveegaard, Anders Galatius, Jonas Teilmann. 2014. Bevaringsstatus for naturtyper og arter. Habitatdirektivets Artikel 17 rapportering. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 54 s. Videnskabelig rapport fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 98. <http://dce2.au.dk/pub/SR98.pdf>

Dybbro, T. 1976. De danske ynglefugles udbredelse: resultaterne af Atlasprojektet, kortlægningen af Danmarks ynglefugle 1971-74. Dansk Ornitologisk Forening.

EU Commission 2014. Article 12 web tool on population status and trends of birds under Article 12 of the Birds Directive.
<http://bd.eionet.europa.eu/article12/> - Danish report based on data from Danish Ornithological Society and Aarhus University coordinated by the Danish Nature Agency.

Grell, M.B. 1998. Fuglenes Danmark. - Gads Forlag og Dansk Ornitologisk Forening. Grell, M.B. (red.).

Pihl, S., Clausen, P., Petersen, I.K., Nielsen, R.D., Laursen, K., Bregnballe, T., Holm, T.E. & Søgaard, S. 2013. Fugle 2004-2011. NOVANA. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 188 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 49.
<http://www.dmu.dk/Pub/SR49.pdf>

[Tom side]

STØRRELSE OG UDVIKLING AF FUGLEBESTANDE I DANMARK

Artikel 12 rapportering til Fuglebeskyttelsesdirektivet

Danmark fremsendte for første gang i 2013 en rapport i form af en database til EU-kommissionen i medfør af Fuglebeskyttelsesdirektivets Artikel 12. Rapporteringen er landsdækkende for perioden 2008-2012, og beskriver status og udvikling for alle danske fuglearter på Fuglebeskyttelsesdirektivets lister, herunder ynglefugle og rastende og overvintrende fugle. Formålet med denne rapport er at skabe et overblik over den danske Artikel 12-rapportering, svarende til det overblik, der blev givet med DCE-rapport SR98 "Bevaringsstatus for naturtyper og arter", i medfør af Habitatdirektivets Artikel 17.

Det er Naturstyrelsen, Miljøministeriet, der er ansvarlig for den danske Artikel 12 rapportering, og DCE har bistået med det faglige grundlag for vurderingerne.